

СУТНІСТЬ КАРАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ РАДЯНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ НАПРИКІНЦІ 20-Х – У СЕРЕДИНІ 50-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

В.В. Россіхін

кандидат юридичних наук, доцент
Інститут підготовки слідчих кадрів для МВС України
Національний університет “Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого”, м. Харків

Проаналізований стан пенітенціарної системи в 1930–1950-ті рр. в контексті реалізації каральної політики держави, встановлена сутність пенітенціарної політики в зазначений період, особливості виконання та контингент засуджених до позбавлення волі.

Ключові слова: каральна політика, кримінально-виконавча система, в'язниці, позбавлення волі.

Будь-який тип держави в інтересах захисту суспільства від злочинних зазіхань із боку своїх співгромадян змушений вдаватися до покарання, яке є неодмінним елементом каральної політики. Основою цієї політики, її матеріальним вираженням є обумовлена нормами права система кримінальних покарань. Як справедливо відзначав М.Н. Гернет, тюремна політика – велика та важлива частина кримінальної політики, а ця остання тісно й нерозривно пов'язана з усією загальною політикою держави [1].

Суспільство та держава, якими б вони не були досконалими, змушені миритися з існуванням злочинності як неминучим злом. Державна політика боротьби зі злочинністю покликана забезпечити максимально можливе обмеження цього соціального явища, звести його до такого рівня, при якому злочинність перестає бути загрозою національній безпеці [2, с. 24].

Сутність і характер політичного режиму держави найбільш повно і яскраво виявляється у сфері діяльності правоохоронних органів. У другій половині 1920-х рр. в УРСР, як і в інших республіках СРСР, починає формуватися адміністративно-командна система управління народним господарством, а у сфері боротьби з політичними супротивниками режиму (реальними або уявними), у сфері боротьби зі злочинністю в цілому, усе виразніше виявляються риси, властиві тоталітаризму.

Кримінальне право розвивалося в напрямі криміналізації правопорушень, які раніше належали до розряду адміністративних або дисциплінарних.

Судова політика періоду 1925–1927 рр. вплинула на те, що позбавлення волі стало застосовуватися як основна міра покарання, і це помітно ускладнювало обстановку в місцях позбавлення волі. Відчувалося тут і проведення масових кампаній з боротьби з хуліганством, самогоноварінням. Звідси ви-

пливає цілком об'єктивний висновок про те, що зростання числа засуджених зумовлено недоліками кримінально-судової політики, а це призводило до переповнення місць позбавлення волі за рахунок утримання осіб, засуджених на короткі строки, й істотно ускладнювало роботу адміністрації з досягнення основної мети ВТУ – перевиховання засуджених.

Пошук виходу зі сформованого становища вівся в різних наркоматах і відомствах. При цьому не зайво відзначити, що принципи підходи до зміни каральної політики, реформування сформованої системи місць позбавлення волі, жорсткості режиму утримання в усіх відомих на сьогоднішній день пропозиціях, незалежно від того, з якого відомства вони виходили, збігалися за своєю суттю. У надрах НКВС, у веденні якого перебувала переважна більшість місць позбавлення волі, в 1926–1927 рр. виникла ідея організації колоній відкритого типу у віддалених (“ізольованих за географічним розташуванням”) районах Радянського Союзу, де засуджені повинні залучатися до робіт, пов'язаних із заготівлею лісу, прокладкою доріг, осушенням боліт тощо.

Із самого початку процесу індустріалізації країни (1927 р.) каральна й виправно-трудова політика починають усе більше підкорятися інтересам господарської. Варто зауважити, що однією із причин створення виправно-трудових таборів були явні недоліки в організації діяльності існуючих місць позбавлення волі: їхня переповненість, антисанітарія, масові втечі, незайнятність працюючих ув'язнених, низький рівень виховної роботи з ними тощо.

Але корінь усіх проблем керівники органів юстиції вбачали у відомчій роз'єднаності при реалізації каральної політики, і тому порушували питання про передачу їм місць позбавлення волі [3, с. 19; 4, с. 16; 5, с. 6]. На їхню думку, реалізація криміналь-

ної та виправно-трудової політики повинна вирішуватися одним відомством, і тільки в цьому разі можна успішно здійснювати боротьбу зі злочинністю.

В 1928 р. замість короткострокового позбавлення волі як альтернатива вводиться покарання у вигляді виправних робіт, що давало змогу суттєво зменшити число осіб, які утримувалися в місцях позбавлення волі. На жаль, реальний стан справ не міг вплинути на скорочення чисельності засуджених у місцях утримання. Справа в тому, що існуюче в країні безробіття знижувало значення виправних робіт як міри покарання в каральній політиці.

Загальновідомо, що кінець 1920-х рр. характеризується двома істотними змінами у сфері державного будівництва. По-перше, в інтересах індустріалізації країни, видобутку та переробки корисних копалин стояло завдання освоїти малозаселені або пустельні райони країни: Крайня Північ, Урал, Сибір, Далекий Схід, Казахстан. По-друге, зростання чисельності населення в містах і робочих селищах вимагало забезпечення населення на плановій основі продуктами харчування, із цією метою необхідно було організувати сільськогосподарське виробництво на новій основі за допомогою проведення колективізації. Оскільки держава не мала можливості організувати масове переміщення населення за допомогою економічних важелів, то ставка була зроблена на каральну політику.

Таким чином, правомірно зробити висновок про те, що із середини 1920-х рр. поступово, цілеспрямовано змінювалися курс і зміст каральної політики держави, яка була покликана обслуговувати інтереси особистої влади, що затверджувалася Й.В. Сталіним, та нового бюрократичного апарату, що формувався.

Юридичні передумови для направлення засуджених до колоній масових робіт і виправно-трудовах таборів набули закріплення в Постанові ВЦВК від 11 липня 1929 р., а вже у квітні 1930 р. Постановою РНК СРСР було затверджено Положення про виправно-трудовах табори, що закріпило правові основи діяльності цих спеціфічних місць позбавлення волі. На перший погляд, відзначає В.М. Ісаков [6, с. 100], Положення містило розумні, навіть гуманні правові норми: розумна диференціація ув'язнених, передбачалася прогресивна система відбування покарання. Фактично ж, як справедливо пише С.І. Кузьмін [7, с. 94–95], закріплена в законодавстві диференціація виявилася справжньою фікцією та із самого початку діяльності таборів ніде на практиці не застосовувалася. Ініціатори створення ВТТ переваги й вигоди від їхньої організації вбачали в такому: це дасть змогу скоротити видатки на утримання ув'язнених, "прочистити шлях до малонаселених районів завдяки устрою доріг... доступу до екс-

плуатації природних багатств". Той факт, що виправно-трудовах табори з'явилися практично із прийняттям у країні першого п'ятирічного плану, є не випадковим збігом. Ідеологи їхнього створення відразу зробили ставку на економічній стороні використання праці засуджених. Це визначило введення особливих умов виконання покарань у вигляді позбавлення волі.

Слід зазначити, що ліквідація в грудні 1930 р. народних комісаріатів внутрішніх справ союзних і автономних республік [8] спричинила поділ функцій у сфері кримінальної політики і її реалізації між відомствами. Так, наприклад, ОГПУ СРСР саме провадило слідство, засуджувало та виконувало покарання щодо осіб, що направлялися до виправно-трудовах таборів. У свою чергу, робочо-селянська міліція НКЮ УРСР і союзних республік, ведучи боротьбу із кримінальною злочинністю, направляла засуджених у місця позбавлення волі Головного управління виправно-трудовах установ НКЮ, відповідно до Тимчасового положення 1931 р. Результатом такого поділу функцій між зазначеними відомствами стало формування двох самостійних систем позбавлення волі, з яких одна була покликана забезпечувати потреби ОГПУ СРСР, а інша – НКЮ УРСР і союзних республік. Причому якщо перша мала централізований характер, то друга будувалася на засадах децентралізації.

З моменту свого зародження система виправно-трудовах таборів мала потребу у кваліфікованих кадрах для організації виробничо-господарської діяльності та вирішення проблеми самооплатності цих установ. У зв'язку із цим ми поділяємо точку зору проф. С.І. Кузьміна про те, що, не маючи можливості створити в районах дислокації таборів необхідні умови для життя й побуту фахівців і запропонувати привабливі умови оплати праці, керівництву ОГПУ СРСР нічого не залишалось, як підвести їх під категорію "шкідників", ізолювати у в'язниці, після яких направлення до табору стане для них більш прийнятним. Звідси, поряд з дійсним шкідництвом, розпочалася кампанія з фальсифікації справ про контрреволюційний саботаж, антирадянську діяльність, шкідництво в різних галузях народного господарства [7, с. 84–85].

На початку 1930-х рр. у сфері боротьби зі злочинністю (кримінальною та політичною) перед РКП(б) і радянським урядом стояли два взаємозалежні завдання: ізолювати злочинців від суспільства та зайняти кожного працездатного з них суспільно корисною працею. Розгорнута система таборів і колоній масових робіт давали змогу вирішувати це завдання.

Початок 1930-х рр. характеризувався також широкими процесами змін у політичній системі та методами зміцнення режиму особистої влади. Розпочалося законодавче

оформлення командно-адміністративної системи з вузькою групою осіб, що стояли на чолі партійної й державної влади. Першим кроком на цьому шляху стало утворення Наркомату внутрішніх справ СРСР на підставі постанови ЦВК СРСР від 10 липня 1934 р. [9, с. 203].

Після вбивства С.М. Кірова був уведений спрощений порядок попереднього розслідування та судочинства у справах про терористичні організації і терористичні акти, а в 1937 р. – у справах про шкідництво й диверсії. На 1930-ті рр. припадає в країні пік позасудових репресій, що спричинило значне збільшення чисельності осіб, що утримувалися в місцях позбавлення волі. За даними А.І. Зубкова, питома вага ув'язнених у СРСР, розраховуючи на 100 тис. населення, в 1937 р. становила 469 осіб, а в 1939 р. – уже 859 [10, с. 19].

Логічним наслідком спрощеного порядку слідства та судочинства стало посилення каральної політики. Про це свідчить прийнята в серпні 1936 р. постанова ЦВК та РНК СРСР і союзних республік, яка запровадила відбування позбавлення волі у вигляді тюремного ув'язнення [11]. Внаслідок цього система місць утримання поповнилася в'язницею як самостійним видом покарання.

З аналізу законодавства розглянутого періоду випливає, що каральна політика Радянської держави з кінця 1920-х рр. послідовно посилювалася. Це виражалося у введенні в Кримінальний кодекс нових складів злочинів; у посиленні кримінальної відповідальності за вже передбачені в законодавстві злочини; повернення до практики часів громадянської війни в частині застосування такого виду покарання, як оголошення поза законом; установа кримінальної відповідальності з 12-річного віку; підвищення максимального строку позбавлення волі з 10 до 25 років тощо. По суті, кримінальне покарання ставало основним методом боротьби з усіма антисупільними явищами й правопорушеннями.

Аналіз архівних документів, що відносяться до 1939–1941 рр., показує, що в цей період акцент у каральній політиці зміщується у бік ізоляції репресованих і кримінальних злочинців у ВТТ і колоніях, на висилку неблагонадійних з території Прибалтійських республік, Західної України й Білорусії, а також із прикордонних районів у спеціально призначені для цього місця переселення [9, с. 363].

Дослідження кримінальної та виправно-трудова політики в передвоєнні роки дає підставу зробити правочинний висновок про їхню жорсткість. Підтвердженням тому є зсув акценту з виховної роботи в суспільстві на застосування кримінально-правових заходів. Міри кримінального покарання стали широко застосовувати щодо осіб, які порушили трудову дисципліну, здійснили

дрібні розкрадання на підприємствах промисловості, у сільському господарстві, дії яких оцінювалися як підриг господарської, оборонної могутності країни та добробуту трудящих. Результатом цього стало збільшення питомої ваги застосування покарань у вигляді ізоляції від суспільства [12]. Це допускалося навіть у тих випадках, коли відбувалися малозначні правопорушення. Кримінально-правові міри за ці провини та правопорушення також широко застосовувалися й стосовно осіб, позбавлених волі [13].

Нові віяння в каральній політиці в місцях позбавлення волі обернулися ліквідацією заліків робочих днів у строк відбутого покарання, умовно-дострокового звільнення та приписанням застосовувати вищу міру покарання щодо неодноразово суджених кримінальників і притягнутих до відповідальності за складом контрреволюційних злочинів, втікачів з місць позбавлення волі [14].

Скасування заліків робочих днів і умовно-дострокового звільнення передувало закриття засідання Президії Верховної Ради СРСР від 25 серпня 1938 р., на якому розглядалося питання про дострокове звільнення ув'язнених, що відрізнялися на будівництві шляхів від станції "Каринська" до "Хабаровська". На цьому засіданні виступив Й.В. Сталін, який сказав: "Ми погано робимо, що порушуємо роботу таборів. Звільнення цим людям, звичайно, потрібно, але з погляду державного господарства – це погано... Чи не можна повернути справу інакше, щоб люди ці залишилися на роботі – нагороди давати, ордени, можливо? Досить їх зробити вільними, щоб вони залишилися на будівництві як вільнонаймані... Це, як у нас говорилося, – добровільно-примусова позика, так і тут – добровільно-примусове залишення". У зв'язку із цим Л.П. Берія підписав наказ про нагородження чотирьох ув'язнених медалями "За трудову доблість" зі звільненням від подальшого покарання. Цим же наказом виділявся один мільйон рублів для заохочення 4300 ув'язнених. Рішенням Особливої наради при НКВС СРСР 50 ув'язнених достроково звільнялися від покарання й 100 ув'язненим скорочували строк [9, с. 365].

З початком Великої Вітчизняної війни каральна політика держави з об'єктивних обставин орієнтується на вимоги воєнного часу. В інтересах поповнення діючих армій звільняється значна кількість ув'язнених, засуджених раніше за малозначні злочини. Водночас припиняється звільнення окремих категорій осіб, що відбули повністю строк: зрадники Батьківщині, шпигуни, терористи, диверсанти, учасники троцькістських і інших антипартійних угруповань, засуджені за бандитизм, рецидивісти та іноземні піддані [15]. Ще одна категорія закріплювалася за таборами для роботи з вільного най-

мання без права виїзду з території табору – засуджені за антирадянську агітацію, військові злочини, збройний розбій і грабїж, рецидивісти, соціально небезпечні елементи, члени родин зрадників Батьківщини й інші особливо небезпечні злочинці [16].

В обстановці воєнного часу, з об'єктивних причин уживали кроки з посилення каральної політики. Нормативно-правові акти, що приймалися вищими державними органами, мали на меті посилення відповідальності за ті або інші діяння або вводили нові склади злочинів. Про це свідчить ряд указів Президії Верховної Ради СРСР: від 22 червня 1941 р. "Про воєнний стан", відповідно до якого ряд тяжких складів злочинів став становити прерогативу військових трибуналів; від 6 липня 1941 р., що встановив відповідальність за поширення у воєнний час неправдивих чуток, що збуджують тривогу серед населення; від 26 грудня 1941 р., яким вводився воєнний стан на транспорті, пізніше поширений на інші галузі промисловості, що працювали на оборону, тощо.

Аналіз законодавчих актів у сфері кримінальної політики за 1941–1945 рр. показав, що в роки війни з'явилися склади злочинів, що не мають місця в мирний час: порушення правил протиповітряної оборони (санкція – аж до розстрілу); за нездачу жителями звільнених Червоною Армією населених пунктів трофейного майна тощо. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 19 квітня 1943 р. "Про кримінальну відповідальність німецько-фашистських загарбників і їхніх пособників", яким були введені нові види покарань – страта через повішення та каторжні роботи строком від 15 до 20 років. Для засуджуваних на каторжні роботи створювалися спеціальні відділення в ряді таборів з особливими умовами утримування [17–18].

З початком звільнення території країни від німецько-фашистських загарбників слід було визначити політику стосовно тих, хто підтримував гітлерівський режим на окупованій території. Спеціальна директива НКВС-НКДБ СРСР № 494/ 94-1943 р. визначала порядок вирішення питань про арешти рядових поліцейський, сільських старостів, рядових учасників "народної стражи", народної міліції, російської визвольної армії, національних легіонів тощо. За відсутності прямих даних, отриманих гласною чи негласною перевіркою про участь у каральних експедиціях, ці особи направлялися для фільтрації до спеціальних таборів НКВС.

З вересня 1941 р. розпочалася депортація народів, що активно проводилася в роки вітчизняної війни. Акції з депортації окремих категорій громадян проводилися й після закінчення війни [19].

Післявоєнний період розвитку країни характеризувався суперечливими тенден-

ціями в кримінальній і виправно-трудова політиці. З одного боку, стосовно різних категорій засуджених застосовується амністія [20], також відмінюються прийняті в роки війни нормативні акти, що вводили нові склади злочинів або підсилювали відповідальність за вже існуючі, відмінюється такий вид покарання, як страта [21]. З іншого боку, посилюються покарання за такі злочини, як розкрадання державного та громадського майна [22], особистої власності громадян [23], згвалтування [24] тощо. Звідси цілком очевидно, що різке зростання злочинних проявів в умовах економічних труднощів післявоєнних років намагалися зупинити випробуванним способом – жорсткістю кримінально-правових санкцій. Наслідком цього стало значне збільшення чисельності засуджених у місцях позбавлення волі [25, с. 60–61].

Зростання кримінальної та політичної злочинності відбувалося в основному за рахунок населення республік і областей, що перебували в окупації. Цьому сприяла ліквідація загонів націоналістичних формувань у західних областях України, Білорусії та Прибалтійських республіках. На збільшення кількості та зміну якісного складу ув'язнених вплинули міграція населення (повернення евакуйованих, демобілізованих, репатріантів), наявність у громадян великої кількості вогнепальної зброї, дитяча безпритульність і бездоглядність. Свою роль відіграло й кримінальне законодавство, що змінилося, особливо Укази 1947 р.: "Про кримінальну відповідальність за розкрадання державного та громадського майна", "Про посилення охорони особистої власності громадян" та інші правові акти, які передбачали покарання у вигляді позбавлення волі до 25 років. Застосування цих законодавчих актів призвело до збільшення числа засуджених у місцях позбавлення волі та спричинило погіршення матеріально-побутового та медичного забезпечення цього контингенту.

Кримінальна політика держави в цей період призвела до того, що внаслідок ізоляції значної частини працездатного населення у ВТТ і колоніях виникли проблеми, пов'язані з утриманням контингенту і його охороною. Інтереси виробничо-господарської діяльності держави спричинили широке застосування різних форм дострокового звільнення ув'язнених з ВТТ і колоній з різних підстав і на особливих умовах, у тому числі із застосуванням системи заліку робочих днів у строк відбутого покарання. У зв'язку із цим ми підтримуємо точку зору С.І. Кузьміна, який вбачає істотну суперечність між кримінальною та виправно-трудова політикою в другій половині 1940-х рр., що справила значний вплив на ускладнення обстановки в місцях позбавлення волі [25, с. 115]. Аналіз численних архівних документів, що відносяться до кі-

нця 1940-х рр., дає підставу зробити висновки про те, що після скасування страти в країні реалізація виправно-трудова політики значно ускладнилася. Небувалою рисою боротьби між протиправними угрупованнями із числа “злочинців” і “відбутих” [26], втечі стали набувати масового характеру з нападом на конвої й варти, убивством військовослужбовців і співробітників таборів, роззброюванням охорони.

Спроби, що вживалися задля стабілізації обстановки за допомогою посилення диференціації засуджених, ізоляції ворогуючих між собою угруповань, направлення найнебезпечніших правопорушників для відбування покарання у в’язниці [27], хоча й давали позитивні результати, але все-таки були не в змозі докорінно оздоровити обстановку.

Життя показало, що скасування страти в тих умовах не привело до позитивних результатів для кримінальної та виправно-трудова політики. Тому Президія Верховної Ради СРСР під тиском МВС СРСР була вимушена 13 січня 1953 р. видати Указ “Про заходи щодо посилення боротьби з особливим злісним проявом бандитизму серед ув’язнених у виправно-трудова таборах”. Указом передбачалося справи із цим складом злочину віддавати на розгляд у військових трибуналах військ МДБ і спецсудах із застосуванням вищої міри покарання. Однак, як показала практика, покінчити з бандитизмом серед ув’язнених за допомогою посилення кримінальної відповідальності не вдавалося. Керівництво ГУЛАГу пояснювало це винятково рідкими випадками засудження ув’язнених, що здійснили бандитські дії у ВТТ, до вищої міри покарання. В 1953 р. із засуджених за табірний бандитизм 2167 ув’язнених до вищої міри покарання було засуджено тільки 11 осіб. Вирок, що передбачали вищу міру покарання, тривалий час перебували на затвердженні вищих судових інстанцій, що знижувало ефективність каральної та виправно-трудова політики в частині наведення порядку в таборах.

У 1950-х рр. на каральну та виправно-трудова політику істотний вплив справила амністія 1953 р. та ряд інших амністій [28–29]. Частина звільнених від покарання внаслідок застосування акта про амністію, вийшовши на волю, не одержувала допомоги від державних органів у вирішенні питань трудового та побутового влаштування. Втративши надію закріпитися на волі, вони знову ставали на шлях злочинців.

Здається, що певний вплив на стан кримінальної обстановки в країні зробила передача місць позбавлення волі від Міністерства внутрішніх справ у Міністерство юстиції СРСР на підставі постанови Ради Міністрів СРСР від 28 березня 1953 р. Таке рішення було наслідком об’єднання Міністерства внутрішніх справ і Міністерства держа-

вної безпеки в одне відомство. Об’єднання мало на меті посилення боротьби зі злочинністю. Однак за такого стану справ ГУЛАГ, що вирішував головним чином завдання народного господарства, ставав у складі об’єднаного міністерства структурним підрозділом, що ускладнювало вирішення завдання з посилення боротьби зі злочинністю. Збереження в складі об’єднаного міністерства ГУЛАГу ставало зайвим і могло привести до того, що воно б вело боротьбу зі злочинністю, само виконувало кримінальні покарання та вирішувало питання, пов’язані зі звільненням засуджених з різних підстав, не говорячи вже про велику роботу з вирішення виробничого господарських завдань.

У цілому, як показує аналіз архівних документів, після 1953 р. виправно-трудова політика держави змінюється у бік пом’якшення: на всі категорії ув’язнених поширюються заліки робочих днів, вводиться умовно-дострокове звільнення, проводяться амністії. Перетворення в практиці виконання кримінальних покарань, які намітилися після 1953 р., підкріплювалися створенням відповідної правової основи, що знайшло закріплення в “Положенні про виправно-трудова табори та колонії МВС СРСР” [30]. У Положенні основними завданнями виправно-трудова установ визнавалося створення таких умов відбування покарання, які виключали б можливість здійснення засудженими нових злочинів, забезпечували їхнє виправлення та перевиховання на основі залучення до суспільно корисної праці.

У 1954–1956 рр. система ВТТ одержала одностороннє офіційне заперечення, що не перешкодило одночасно створювати нові виправно-трудова табори для вирішення господарських завдань. Розбіжність між словом і справою сприяло тривалому збереженню таборів у системі ВТТ.

На нашу думку, виправно-трудова політика держави у 1950-х рр. дискредитувала соціалізм у політичних відносинах, а система виправно-трудова таборів сприяла зростанню рецидивної злочинності, формуванню злочинного світу, підризу авторитету державних заходів впливу на осіб, які скоїли злочини, зсуву уявлення в населення щодо ролі кримінального покарання у вигляді позбавлення волі.

Список використаної літератури

1. Гернет М.Н. История царской тюрьмы / М.Н. Гернет. – М. : Юрид. изд-во, 1941–1956. – 5 т.
2. Основы государственной политики борьбы с преступностью в России: Теорет. Модель / [А.Я. Сухарев и др.]. – М. : Норма, 1997. – 63 с.
3. Тихомиров Б. Преобразование Наркомюста в Народный комиссариат по охране революционного порядка / Б. Тихомиров // Еженедельник советской юстиции. – 1930. – № 5.

4. Мелкунов В. Нужна реорганизация наркомюста / В. Мелкунов // Еженедельник советской юстиции. – 1930. – № 6.
5. Ширвиндт Е.Г. Исправительно-трудовая политика на VI Всероссийском съезде работников юстиции / Е.Г. Ширвиндт // Административный вестник. – 1929. – № 2.
6. Исаков В.М. Труд осужденных в исправительно-трудовых учреждениях Советского государства (1917–1990 гг.) / В.М. Исаков. – М. : Изд-во Юрид. ин-та МВД России, 2000. – 218 с.
7. Кузьмин С.И. Исправительно-трудовые учреждения в СССР (1917–1953 гг.) / С.И. Кузьмин. – М. : АМВД СССР, 1991. – 132 с.
8. Постановление ЦИК и СНК СССР от 15.12.1930 г. "О ликвидации народных комиссариатов внутренних дел союзных и автономных республик".
9. Органы и войска МВД России. Краткий исторический очерк. – М. : Изд-во объедин. ред. МВД России. – 1996. – 464 с.
10. Зубков А.И. Карательная политика России на рубеже тысячелетия / А.И. Зубков. – М., 2000. – 96 с.
11. СЗ СССР – 1936. – № 44. – Ст. 370.
12. Постановления СНК СССР, ЦК ВКП(б) и ВЦСПС "О мероприятиях по упорядочению трудовой дисциплины, улучшению практики государственного страхования и борьбы со злоупотреблениями в этом деле" // Коммунистическая партия Советского Союза в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК (1898–1971) // Ин-т истории партии при ЦК КП Украины. Ин-т марксизма-ленинизма при ЦК КПСС. – Т. 5. – 1931–1941.
13. Указание Генерального прокурора СССР и НКВД СССР от 11.02.1941 г. № 17/8937.
14. Указание НКВД и Генерального прокурора СССР от 28 апреля 1941 г. № 87/06/ПР/29.
15. Директива НКВД и Прокуратуры СССР от 22.06.1941 г. № 221.
16. Директива НКВД СССР от 29.04.1942 г. № 185.
17. Сборник документов по истории уголовного законодательства СССР и РСФСР (1917–1952 гг.). – М. : Гос. юрид. изд-во, 1953. – 463 с.
18. История советского государства и права. Книга третья: Советское государство и право накануне и в годы Великой Отечественной войны (1936–1945 гг.). – М. : Наука, 1985. – 360 с.
19. Иосиф Сталин – Лаврентию Берия: "Их надо депортировать". Документы, факты, комментарии. – М. : Дружба народов, 1992. – 286 с.
20. Директива НКВД и Генерального прокурора СССР "Об освобождении женщин, имеющих детей дошкольного возраста"; Указ Президиума Верховного Совета СССР от 07.06.1945 г. № 8/23-1945. "Об амнистии в связи с победой над гитлеровской Германией" // Сборник руководящих материалов по вопросам досрочного освобождения от наказания. – М. : МООН РСФСР, 1965. – 54 с.
21. Указ ПВС СССР "Об отмене смертной казни" от 26.05.1947 г.
22. Указ ПВС СССР "Об уголовной ответственности за хищение государственного и общественного имущества" от 04.06.1947 г.
23. Указ ПВС СССР "Об усилении охраны личной собственности граждан" от 04.06.1947 г.
24. Указ ПВС СССР "Об усилении уголовной ответственности за изнасилование" от 04.01.1949 г.
25. Кузьмин С.И. Деятельность исправительно-трудовых учреждений (1936–1960 гг.) / С.И. Кузьмин. – М. : Акад. МВД СССР, 1989. – 93 с.
26. Распоряжение МВД СССР №1089 от 15.08.1952 г.
27. Указание МВД СССР № 1485 от 27.11.1952 г.
28. Указу ВС СССР "Об амнистии" от 27.03.1953 г.
29. Постановление ЦК КПСС и Совета Министров СССР "Об устранении последствий грубых нарушений законности в отношении бывших военнопленных и членов их семей" от 29.06.1956 г. № 898-490.
30. Распоряжение Совета Министров СССР от 10.07.1954 г.

Россыхин В.В. Сущность карательной политики Советского государства в конце 20-х – в середине 50-х годов XX века

Проанализировано состояние пенитенциарной системы в 1930–1950-х гг. в контексте реализации карательной политики государства, установлено сущность пенитенциарной политики в указанный период, особенности выполнения и контингент осужденных к лишению свободы.

Ключевые слова: карательная политика, уголовно-исполнительная система, тюрьмы, лишение свободы.

Rossikhin V. The Essence of the Penal Policy of Soviet State in the Late 20's – mid-50s of the XX Century

The state of prison system in 1930-1950's. was analysed in the context of penal policy, the essence of prison policy in this period found found, especially of the implementation and a contingent of convicts to prison were disclosed.

Keywords: penal policy, the correctional system, prisons, custody.